109

การประเมินผลของนโยบายลอยตัวราคาน้ำมัน

นางสาว สุภิญญา พรหมภัทร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาเศรษฐศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ.2538

ISBN 974-631-673-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16760098

EVALUATION OF THE OIL PRICE DEREGULATION POLICY

MISS SUPINYA PROHMBHADRA

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics
Department of Economics
Graduate School
Chulalongkorn University
1995

ISBN 974-631-673-7

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การประเมินผลของนโยบายลอยตัวราคาน้ำมัน
โดย	นางสาว สุภิญญา พรหมภัทร
ภาควิชา	เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสตถิธร มัลลิกะมาศ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ถุงสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ ศกุนตะลักษณ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสตถิธร มัลลิกะมาศ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ไพศาล เล็กอุทัย)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พงศา พรชัยวิเศษกุล)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

สุภิญญา พรหมภัทร : การประเมินผลของนโยบายลอยตัวราคาน้ำมัน (EVALUATION OF THE OIL PRICE DEREGULATION POLICY) อ.ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสตถิธร มัลลิกะมาส, 179 หน้า. ISBN 974-631-673-7

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึง ผลของนโยบายลอยตัวราคาน้ำมันว่า ได้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่รัฐบาลคาดหวังไว้หรือไม่ ซึ่งวัตถุประสงค์เหล่านี้ได้แก่ ต้องการให้ราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงหลุดพ้นจากการเมือง และเปลี่ยนแปลงไปตามราคาตลาดโลก รวมทั้งให้มีการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นในตลาดน้ำมัน

ผลการศึกษาพบว่า นโยบายลอยตัวราคาน้ำมัน ได้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในระดับหนึ่ง โดยหลังจากใช้นโยบายลอยตัวราคาน้ำมันแล้ว การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงไม่ได้ขึ้นกับการตัดสินใจทางการเมืองแล้ว โดยโรงกลั่นและผู้ค้าน้ำมันสามารถกำหนดราคาได้เองตามต้นทุน ทำให้มีการปรับราคาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลก ในส่วนของการปรับเปลี่ยนราคาตามตลาดโลกนั้น เมื่อราคาในตลาดโลกเปลี่ยนแปลง ราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงในประเทศจะมีความล่าช้าในการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับการปรับตัวของต้นทุนน้ำมัน

ในประเด็นของการเพิ่มการแข่งขันในตลาดน้ำมันรัฐบาลได้มีนโยบายในการผ่อนคลายเงื่อนไขและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในแง่ของการขออนุญาตเป็นผู้ค้ามาตรา 6, ซึ่งภายหลังจากการใช้นโยบายลอยตัวราคาน้ำมัน ผู้ค้าน้ำมันสามารถกำหนดค่าการตลาดได้เอง ภายใต้กลไกตลาด ทำให้มีบริษัทผู้ค้าน้ำมันรายใหม่ ๆ เข้ามามากขึ้น จากการศึกษาโดยใช้ ดัชนีการกระจุกตัว และค่า Size ratio พบว่าหลังจากใช้นโยบายนี้ การกระจุกตัวและความแตกต่างในขนาดของธุรกิจในตลาดน้ำมัน มีแนวโน้มลดลงเป็นลำดับ อันแสดงถึงโอกาสในการเข้ามาแข่งขันของผู้ค้ารายใหม่ ๆ มีมากขึ้น ในส่วนของการแข่งขันด้านราคาในตลาดน้ำมันยังมีน้อย เนื่องจากมีความแตกต่างในผลิตภัณฑ์ และความนิยมของผู้บริโภคต่อตรายี่ห้อพอสมควร อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าสภาพตลาดน้ำมันมีโอกาสในการแข่งขันมากขึ้น ทั้งผู้ค้าน้ำมันรายใหม่ที่เข้ามา และรายเก่าที่มีอยู่เดิม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์ ลายมือชื่อนิสิต สุภิญญา พรหมภัทร

สาขาวิชา - ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2537 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C360223 : MAJOR ECONOMICS
KEY WORD: PRICE OIL / ADJUSTMENT / POLICY / EVALUATION

SUPINYA PROHMBHADRA : EVALUATION OF THE OIL PRICE DEREGULATION POLICY. THESIS ADVISOR : PROF. KRAIYUDHT DHIRATAYAKINANT, Ph.D., THESIS CO-ADVISOR : ASST. PROF. SOTHITORN MALLIKAMAS, Ph.D., 179 pp.
ISBN 974-631-673-7

The purpose of this research is to study oil price deregulation policy; whether it is achieved to the government's expectation or not. The expectations are that the retail price of oil changed following the world market's price, to be more competitive in the oil market, and not related to political intervention.

The result of the study:- oil price deregulation has been as expected. After the policy has been implemented, the retail price changes of oil will not depend on political decision. The refinery factory and the merchant are able to set price according to the cost. The oil price has been adjusted relative to the world situation. However, the retail price of oil in Thailand will still be delayed in adjusting, in relation to the world market.

To increase degree of competition in oil markets. Government pursue a policy of deregulating the market conditions and rules, for example permission to be a merchant (section 6) by no longer demanding the merchant to seek. After the enactment of the policy, the merchant is able to set up margin within the market mechanism. That induces new merchants entering more in to the business. After having used concentration index and size ratio, the trend of concentration and the difference of oil business size has been decreased. That showed greater opportunities for greater competition from new merchants. With the keen price competition, there has not been obvious in oil market because of the difference in products and goodwill of the consumer. However, the study concludes that more competition between new merchants who come into the business and the old ones who came before does exist.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา เศรษฐศาสตร์ ลายมือชื่อนิสิต ศุภิญญา พรหมภัทร

สาขาวิชา - ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ปีการศึกษา 2537 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงด้วยความกรุณา และความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากหลายท่าน ผู้เขียนใคร่ขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำแนวทาง และแง่คิดที่มีคุณค่ายิ่งแก่ผู้เขียน ทั้งได้สละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจแก้และควบคุมการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ด้วยความจริงใจ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ ศกุนตะลักษณ์ ที่กรุณามาเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสตถิธร มัลลิกะมาศ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำแนะนำอันมีค่าในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากนี้ ยังขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ไพศาล เล็กอุทัย และอาจารย์ ดร.พงศา พรชัยวิเศษกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งกรุณาสละเวลาอันมีค่าตรวจต้นฉบับ และให้คำแนะนำหลายประการจนกระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงโดยเรียบร้อย

ในส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูล ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ฝ่ายราคาปิโตรเลียม, กองการปิโตรเลียม สำนักงานนโยบายพลังงานแห่งชาติ (สพช.) คุณ วีระพล จิระประดิษฐ์กุล และคุณ วารีย์ ไชยดำ และเจ้าหน้าที่กองน้ำมันเชื้อเพลิง กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ คุณ กาญจนา มีผล ที่ให้ความร่วมมือด้านข้อมูลด้วยดี

ความดีอันพึงได้รับจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบให้คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาวและน้องสาว ผู้ซึ่งให้กำลังใจและสนับสนุนในการศึกษาตลอดมา คุณครูและอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้เขียน อีกทั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันที่ผู้เขียนภูมิใจที่ได้ศึกษาทั้งสองสถาบัน อย่างไรก็ตาม หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังมีข้อบกพร่อง ผู้เขียนขอน้อมรับแต่ผู้เดียว

สุภิญญา พรหมภัทร

17 กุมภาพันธ์ 2538

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ
กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ
สารบัญ ..... ช
สารบัญตาราง ..... ฌ
สารบัญภาพ ..... ญ
สารบัญแผนภูมิ ..... ฏ

บทที่

1. บทนำ 1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา 3
ขอบเขตการศึกษา 4
แนวทางในการวิเคราะห์ 4
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 7
2. ตลาดน้ำมันในประเทศไทย 8
สถานการณ์ของตลาดน้ำมันในช่วงวิกฤติการณ์น้ำมันครั้งที่ 1 และ 2 8
โครงสร้างราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ในระบบควบคุมราคา 14
แนวคิดในการยกเลิกการควบคุมราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง 20
3. การเปลี่ยนแปลงนโยบายราคาน้ำมัน 29
ขั้นตอนในการใช้นโยบายลอยตัวราคาน้ำมันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง.... 29
กลไกการทำงานของระบบควบคุมราคา 37
กลไกการปรับราคาขายปลีกในระบบราคาน้ำมันลอยตัว 42
การหลุดพ้นจากการเมืองของราคาน้ำมันขายปลีก 44

4. การปรับตัวของราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง 52
การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง
กับราคาน้ำมันดิบ 52
การเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง
กับราคาน้ำมันสำเร็จรูป ในรูปต้นทุนต่างๆ 54
5. การแข่งขันในตลาดน้ำมัน 75
แนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา 76
ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของตลาดน้ำมัน 83
การแข่งขันทางด้านราคา 90
การแข่งขันในด้านอื่นๆ 95
การวิเคราะห์ ตามแนวคิด Contestable market 101
สรุป 109
6. สรุปและข้อเสนอแนะ 125

รายการอ้างอิง 133
ภาคผนวก 135
ประวัติย่อผู้เขียน 179

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	การเปลี่ยนแปลงนโยบายราคาน้ำมัน	15-16
4.1	ตารางเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง และราคาน้ำมันดิบของตลาดโลก	60-61
4.2	ตารางเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซินไร้สารตะกั่ว) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	63-64
4.3	ตารางเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซินซูเปอร์) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	66-67
4.4	ตารางเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซินธรรมดา) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	69-70
4.5	ตารางเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (ดีเซลหมุนเร็ว) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	72-73
5.1	รายชื่อผู้ค้าน้ำมัน มาตรา 6	84
5.2	ตารางแสดง สัดส่วนการจำหน่ายน้ำมัน รวม 4 ประเภท ปี 2534-37	111
5.3	ตารางแสดง สัดส่วนการจำหน่ายน้ำมัน เบนซินไร้สารตะกั่ว เบนซินซูเปอร์ เบนซินธรรมดา ปี 2534-37	112
5.4	ตารางแสดง สัดส่วนการจำหน่ายน้ำมัน ดีเซลหมุนเร็ว ปี 2534-37	113
5.5	ตารางแสดง จำนวนผู้ขออนุญาตตั้งสถานีบริการ	114
5.6	ตารางแสดง จำนวนสถานีบริการน้ำมัน ทั่วประเทศ	115
5.7	ตารางแสดง จำนวนสถานีบริการน้ำมัน ในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล	116
5.8	ตารางแสดง จำนวนสถานีบริการน้ำมัน นอกเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล	117
5.9	ตารางแสดง ดัชนีการกระจุกตัว และ Size ratio รวมน้ำมัน 4 ประเภท..	118
5.10	ตารางแสดง ดัชนีการกระจุกตัว และ Size ratio น้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่ว	119
5.11	ตารางแสดง ดัชนีการกระจุกตัว และ Size ratio น้ำมันเบนซินซูเปอร์ ...	120
5.12	ตารางแสดง ดัชนีการกระจุกตัว และ Size ratio น้ำมันเบนซินธรรมดา ..	121
5.13	ตารางแสดง ดัชนีการกระจุกตัว และ Size ratio น้ำมันดีเซลหมุนเร็ว ...	122
5.14	ตารางแสดง การคำนวณค่าการตลาดโดยเฉลี่ย ของน้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่ว เบนซินซูเปอร์ เบนซินธรรมดา ดีเซลหมุนเร็ว(จากราคาหน้าโรงกลั่นปี 2534-37)	123
5.15	ตารางแสดง การคำนวณค่าการตลาดโดยเฉลี่ย ของน้ำมันเบนซินไร้สารตะกั่ว เบนซินซูเปอร์ เบนซินธรรมดา ดีเซลหมุนเร็ว (จากราคานำเข้า ปี 2534-37)	124

สารบัญภาพ

แผนภาพที่		หน้า
4.1	แสดงการเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง กับราคาน้ำมันดิบของตลาดโลก	62
4.2	แสดงการเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซินไร้สารตะกั่ว) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	65
4.3	แสดงการเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซินซูเปอร์) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	68
4.4	แสดงการเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (เบนซินธรรมดา) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	71
4.5	แสดงการเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง (ดีเซลหมุนเร็ว) และราคาน้ำมันสำเร็จรูปในรูปต้นทุนต่างๆ	74

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ หน้า

3.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการยกเลิกการควบคุมราคาน้ำมันเชื้อเพลิง 47-48

3.2 แสดงขั้นตอนการทำงานในการรักษาระดับราคาขายปลีก ในระบบควบคุมราคา 49

3.3 แสดงขั้นตอนการทำงานในการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ในระบบควบคุมราคา 50

3.4 แสดงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิง ในระบบราคาน้ำมันลอยตัว 51

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย